

о. Олег Чупа, викладач ДДС

Від початку Великого посту і аж до свята Пасхи Христової богослужбові молитви регулярно звертають нашу увагу на те, як ми ставимось до наших ближніх. У переддень Великого посту – Сиропусну неділю – у церквах відбувається Чин прощення, адже отримати користь від Чотиридесятниці можливо лише з вільним від образи серцем. У часі Великого посту Церква щодня запрошує просити у Бога словами св. Єфрема Сирійця чесноти любові та відваги не осуджувати падінь ближнього. Врешті-решт, у свято Пасхи і Світлий тиждень ми чуємо в храмах заклик: «І тим, що ненавидять нас, простім все з Воскресінням!». Чому так багато в цей час мовиться про любов і прощення? Чому нам постійно пригадують про кривдників і ненависть до них? Хіба не достатньо раз про це сказати і більше до цього не повертатись?

Після гріхопадіння у світ людських стосунків увійшли такі слова, як конфлікт, суперечка, погроза, помста і багато інших. Щодня ми опиняємось в десятках дрібних ситуацій, де потрібно мати справу з ближніми. Хтось просить зачекати на нього або ж спізнюється без попередження, хтось говорить нетактовно, хтось взагалі – вульгарно чи зверхньо. Усе це вимагає від нас терпеливості чи то до немочі, чи то до незнання ближнього. А для залагодження багатьох ситуацій потрібно ще більше – сили простити кривдника, а разом з тим готовності не повертатись до прощеної образи.

Ми пізнаємо гіркоту конфлікту ще з дитинства. І навіть ставши дорослими і маючи досвід, як уникати чи злагіднювати напружені ситуації, ніколи не можемо бути певними, що нам вдасться більше не потрапляти в такі життєві моменти, котрі згодом потребуватимуть сили прощення. Ці ілюзії розвіюють отці-пустельники, які всіма силами неодноразово намагались створити євангельське середовище, яке б жило винятково за законом Христової любові. У «Древньому патерику» (17, 32) розповідається про двох єгипетських пустельників, які забажали спільно провадити богоугодне життя. Вони домовились, що

за будь-яку ціну уникатимуть непорозумінь. «І жили вони так довго у великій любові», – мовиться у розповіді про них. Цій братній злагоді позаздрив диявол. Прийшов він, став перед дверима їхнього житла і показався одному голубом, а іншому вороною. Тоді один брат каже іншому: «Бачиш цього голуба?» А той відповідає: «Це ворона». І так почали сперечатися, кожен наполягаючи на своєму, а потім, вставши, побилися до крові і розійшлися. На щастя, ця історія завершилась щасливо. По трьох днях пустельники збагнули підступ диявола і примирились. Втім цей випадок ще раз показує, наскільки раптовими і несподіваними є спалахи ненависті, наскільки необдуманно людина може чинити в таких ситуаціях, і як гірко потім вона про це жаліє.

Слово Боже, а згодом й Святі Отці, відводять ближньому в нашому духовному житті роль дверей, які впускають або не впускають нас до Божого милосердя. У молитві «Отче наш» Ісус залишив нам важливе пригадування: Бог прощає нам гріхи так само, як і ми прощаємо іншим. Це дуже конкретний за значенням, і через це для багатьох незручний, фрагмент Господньої молитви. Св. Антоній Великий пояснює «чому»: «Від ближнього життя і смерть. Якщо ми здобудемо ближнього, ми здобудемо Бога, а якщо спокусимо ближнього, то згрішимо проти Христа» (Св. Антоній Великий, Алфавітний патерик 9). Іншими словами, стосунки з ближнім або наближають, або віддаляють нас від Бога.

Прикрість конфліктів і трудність прощення криється у слові «образа». Її інколи порівнюють із незагоєною або навіть зарубцьованою раною. Якщо вона свіжа, тоді вона ще ниє, ятрить, приносить дискомфорт, а якщо давня – тоді, поглянувши на рубець, який вона залишила, ми згадуємо того, хто її нам завдав. Тоді той старий біль немовби оживає з новою силою, хоча причин для нього вже немає, бо ж немає відкритої рани, немає нових образ. Час не лікує цих ран душі, він усуває певні болісні симптоми. Зціляє тільки прощення.

Під час Чину прощення у Сиропусну неділю, або й при інших нагодах, коли хтось хоче з кимось примиритись, християни простягають один одному відкриту руку. Простягнута рука – це немовби водночас і рука бідняка, і рука багача. Ми просимо милостині: «Прости мене!» – і в той же час подаємо її: «Хай Бог простить і я прощаю». До кожного жесту потрібно поставитись з повагою. Адже той, хто просить прощення, вчить нас покори і відваги – нелегко визнавати свої помилки перед собою, а ще важче засвідчувати це перед іншим. Той, хто прощає, виявляє великодушність. Але ділиться він не своїм, а Божим. Ми можемо простити борги іншим тільки тому, що Бог у надмірі перекриває наші борги. Він прощає нам «десять тисяч талантів» боргу, тоді як ми прощаємо ближньому тільки «500 динаріїв» (пор. Мт 18, 23-35).

Все-таки пробачити раз, чи навіть якусь більшу образу, легше, ніж прощати постійні провокації щоденного життя. Це легше, ніж постійно прощати амбітну людину, яка хоче домінувати над нами, якій часто потрібно вказувати на кордони нашої особистої території; ніж постійно прощати того, хто зловживає силою, залякуючи, зухвало над нами кепкуючи, чи провокуючи нас; ніж постійно прощати людину, що на все нарікає, усім невдоволена; ніж прощати того, хто часто хоче зловжити нашою добротою, розцінюючи її як слабкість; ніж прощати людину, на яку важко покластися, яка обіцяє, а не виконує.

Саме тому Церква через Слово Боже, через слова Святих Отців, через молитви богослужінь постійно заохочує до прощення. Якщо ми перестанемо прощати, то нас придушуть тягарі конфліктів, образ та різні недосконалості ближніх. Якщо ж ми зробимо прощення постійним супутником нашого життя, тоді в серці залишиться багато місця для Божого миру та любові.

о. Олег ЧУПА, Важливість прощення // СЛОВО №1 (77), березень-травень 2019